

YURT DIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARINA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDEKİ SORUNLAR

“Türk dili Türk milletinin düşüncesidir, her şeyidir.”
M. KEMAL ATATÜRK

Ali YOL*

Özet

Bugün yurt dışında beş milyon civarında vatandaşımız yaşamaktadır. Yönümüzü Batı’ya çevirdiğimiz ve Batı’nın gelişmişlik oranı yüksek olduğu için özellikle Avrupa’da daha fazla vatandaşımız vardır. Avrupa’ya göç 1960’lı yıllarda başlamış ve hâlâ devam etmektedir. Geçici olarak başlayan bu göç zamanla kalıcı hâle gelmiştir. Bununla birlikte birçok sorun da getirmiştir. Bunlardan biri ve en önemlisi ana dili sorunudur. Beş milyon vatandaşımızın bir milyonunu, 4-19 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Kendi kültürünü, tarihini unutmaması için yurt dışındaki Türk çocuklarının bunların aktarıcısı olan dilini öğrenmesi gerekir. Burada aile, öğretmen ve öğrencinin yanında devletlerarası politika ve ders programları da etkilidir. Aile, öğretmen, öğrenci, program, devletin gerekli organları bütün bunlar zincirin halkalarıdır. En büyük halkayı aile sonra okul oluşturur. Çocuk, ailede gerekli dil edinimini kazanırsa okulda bunu pekiştirir. Bunun için okul, aile, çocuk ve Türkiye’deki gerekli merciler uyumlu bir şekilde çalışırsa en önemli sorun olan dil sorunu büyük oranda çözülmüş olur. Bu çalışmada göçün nedeni, yurt dışında yaşayan öğrenci sayılarına ait bilgiler, iki dillilerde yaşanan anadili sorunları ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Yurt dışındaki Türk çocukları, anadili eğitimi, program, aile, öğretmen, öğrenci.

Giriş

Göç, insanların birtakım nedenlerden ötürü bulunduğu yerden farklı yere gitmesidir. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde de (2005) göç olgusu şöyle ifade edilmiştir: Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işidir. Bundan 50 yıl önce Avrupa’ya

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi yol.ali@hotmail.com

başlayan göçlerle yurttaşlarımız farklı dillerle ve farklı kültürlerle etkileşim yaşadılar. Sadece maddi amaç için gittikleri ülkelerde birçok manevi sorunlarla karşılaştılar. Bunlardan en önemlisi dil sorunuydu ki bugün neredeyse 3. ve 4. kuşak ana dillerine yabancılaştılar.

Ana diline yabancı kalan bir millet de kültüründen, gelenek ve göreneklerinden uzaklaşır. Artık onun yabancıdan bir farkı kalmaz. Ana dili edinimi ailede başladığı için ailenin bu konuda bilinçli davranması gerekir.

Aksan'a göre anadili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 1975: 427). Avrupa'da yaşayan yurttaşlarımız kendi aralarında Türkçe konuşmayınca hâliyle çocuklar da artık anadilini bulunduğu ülkenin dili olarak öğrenecek, Türkçeyi ise yabancı dil olarak öğrenmek durumunda kalacaktır. Bu da kendi soyundan ve kültüründen uzaklaşmasına neden olacaktır.

“Yabancı bir ülkede doğup o ülkenin dilini öğrenerek büyüyen ve okul yaşı gelince de bulunduğu ülkenin çocuklarıyla birlikte okula giden Türk işçi çocukları, o ülkenin milli eğitiminin amaç ve ilkelerine göre yetişmektedirler. Bunlar Türk milli eğitiminin amaç ve ilkelerinden yoksun kalan çocuklardır. Bunların büyük çoğunluğu, edindiği tüm kültür ve davranışlarıyla geleceğin bir yabancı ülke vatandaşı adayı durumundadır” (Kavcar, 1988: 77). Bir de okulda yeterince veya bazı okullarda hiç verilmeyen Türkçe dersi çocukların bu dil sorununu daha da artıracaktır.

Araştırmacı, bu çalışma ile Türkçe dersi ile ilgili sorunları ve eğitim sorunlarını tespit etmeye, bu sorunları bir arada toplamaya ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmeye çalıştı.

1.Yurt Dışına Göçlerin Nedeni

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik anlamda gelişmesini tamamlayan Almanya, Avusturya gibi Avrupa devletleri iş gücü ihtiyacını karşılamak için ekonomik anlamda gelişmekte olan ülkelere işçi alımı yapmaya başlamışlardır. 30 Ekim 1961 tarihinde Türkiye ile Federal Almanya arasında iş gücü anlaşması yapılmıştır. İlk başta geçici olarak düşünülen bu işçi göçü sonraları kalıcı hale gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin başlıca sorunu işsizliktir. Gelişmiş ülkelerin de işçi alımı cazip gelmiş, gerek yasal gerek yasa dışı bu ülkelere birçok göç olmuştur. Bu göçlerin ülkemiz için birçok yararı olabilirdi. Ülkemizin bu göçten birtakım beklentileri vardı. Bunlar:

- *“İstihdam konusundaki yetersizlik büyük ölçüde giderilecektir.*
- *Ödemeler dengesindeki açığı kapatmak için gereksinme duyulan döviz sağlanacaktır.*

- *Gelişmiş ülkelere gönderilen işçiler mesleki bilgi ve görgülerini artırarak nitelikli birer işçi olarak ülkelere dönecekler ve bu kişilerden ulusal sanayi işletmelerinde yararlanılacaktır.*

- *Hızlı kentleşme ve istihdam açığının oluşturduğu sosyal gerilim azalmış olacaktır”* (Abadan-Unat vd. Akt: Görgü,1997: 17). Bütün bunlar ülkemiz için faydalı olması beklenen sonuçlardı.

“Yapılan işçi göçleri beklenen bu sonuçları vermedi, aksine yeni sorunlar ortaya çıkardı. Örneğin: Göçmen işçi çocuklarında uyumsuzluk, göç edilen ülkenin kültürüne karşı saldırı, kişilik çözümleri, kendi kökenini reddetme” (Görgü, 1997: 17), dil sorunu, eğitim sorunu, sosyal statü, barınma, din sorunu gibi sorunlar ortaya çıktı. Çünkü yapılan göçler geçici değildi. Gittikçe artan nüfus bu sorunları doğurdu. Bugün en büyük sorun ise 3. ve 4. kuşak Türk çocuklarının Türk kültüründen ve ana dilinden uzak kalması ve bunları unutmaya doğru gitmeleridir.

1961 Almanya-Türkiye İşçi Mübadelesi Sözleşmesi ve 1963 AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu)-Türkiye, Ankara Anlaşması ile Avrupa devletleri Türkiye’den işçi almaya başlamıştır. Avrupalılar da Türkiye’den işçi olarak işçi açığını kapamak istiyorlardı. Bu, kısa vadede düşünülen bir hedeftir. Gelen işçilerin geçici olmadığı anlaşılınca uzak hedef olarak kendi kültürlerini ülkelerindeki Türk işçiler aracılığı ile ülkemize aktarmak oldu.

Kısa hedef olan işçi açıklarını kapattılar. Avrupa’daki çoğu işçimizin çocukları - bugünkü 3. 4. kuşak- kendi öz kültürlerinden uzaklaşmaktadırlar. Onlar da Türkiye’ye geldikçe yaşadıkları ülkenin kültürlerini aktarıyorlar. Bizim onları etkilememiz biraz daha zor. Çünkü bizim halkımız orada azınlık durumundadır. Haliyle etkileyen değil daha çok etkilenen konumundadır. Onlar ülkemize geldiklerinde de buradaki halkımız onlara özenmek isteyecek. Halkımız, Avrupa’dan gelip ülkemizde lüks içinde yaşayanları görünce onlar gibi olmaya çalışacak, kimi Avrupa’ya gitmek isteyecek kimileri de giyim-kuşamlarına, kimileri konuşmalarına, kimileri davranışlarına özenecek. Böylece bizim halkımız da etkilenecekti. Tabi şimdi bu televizyonlar aracılığı ile hat safhaya çıktı. Bir kültürlenme yaşanılması kaçınılmaz ama bunu en olumlu şekilde geçirmek gerekir. Mehmet Akif’in felsefesi olan Avrupalıların ilmini-fennini almak gerekir, kültürünü almak değil.

2.Yurt Dışındaki Türk Öğrenci Sayıları

Bizim üzerimize düşen, bu sorunları en aza indirmektir. Onlar uzaktaki yakınlarımızdır. Ülkeden ülkeye Türk çocuklarının sayısı değişir. Lakin genele baktığımızda hiç de

azımsanacak bir sayı değil. “Avrupa’da resmi rakamlara göre 3,5 milyon civarı” (Tufan, 2003: 46), gayri resmi ise 5 milyonun üzerinde vatandaşımız yaşamaktadır. Bunun yaklaşık 1 milyon kadarını 4-19 yaş arasındaki eğitim-öğretim çağındaki Türk çocukları oluşturmaktadır (Barkan vd, 2007: 11). Bunları tablolastırırsak;

Tablo 1: Yurt Dışındaki Türk Çocuklarının Okul Seviyelerine Göre Dağılımı

Öğrenim Kademesi	Öğrenci Sayısı
Okulöncesi	88.000
İlköğretim	497.000
Ortaöğretim	119.000
Özel eğitim	40.000
Mesleki eğitim	111.000

öğrenci öğrenim görmektedir (Barkan vd, 2007: 11).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 2005-2006 Raporuna (2007) göre dünyada bazı ülkelerdeki toplam öğrenci ve bu ülkelerde Türkçe ve Türk Kültürü dersine devam eden öğrencilerin sayısı ülkeler bazındaki istatistiklerde şöyle yer alıyor:

Tablo 2: Yurt Dışındaki Bazı Ülkelerdeki Türk Öğrencilerin ve Bu Öğrencilerden Türkçe ve Türk Kültürü Dersine Devam Edenlerin Sayısı

Ülke	Öğrenci sayısı	Türkçe ve Türk Kültürü dersine devam eden öğrenci sayısı
Almanya	495.210	187.403
Hollanda	88.841	54.000
Fransa	71.200	19.926
Avusturya	25.810	11. 892
ABD	5828	435
Avustralya	10.764	2.000

Tablo 3: Dünyada Bazı Ülkelerdeki Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Veren Öğretmenlerin Sayısı

Ülke	Türkçe ve Türk Kültürü dersini veren öğretmen sayısı
Almanya	1853
Hollanda	630
Fransa	181
Avusturya	122
ABD	35
Avustralya	60

(MEB, 2006)

Bu verilere baktığımızda yurt dışındaki öğrencilerimize gerekli ilgiyi gösteremediğimiz ve gerekli desteği veremediğimiz ortaya çıkmıştır. 2007’de, Türkçe ve Türk Kültürü dersini alan öğrenci sayısı ile bir önceki yıl Türkçe ve Türk Kültürü dersini veren öğretmen sayılarının oranını yaptığımızda facia denilecek bir tablo karşımıza çıkar. Bir senede öğrenci ve öğretmen sayısında çok fazla değişme olmayacağını düşünürsek Almanya’da bir öğretmene 101,1 öğrenci düşmektedir. Aynı şekilde diğer ülkelerdeki verileri incelersek; Hollanda’da bir öğretmene 85,7 öğrenci, Fransa’da bir öğretmene 110 öğrenci, Avusturya’da bir öğretmene 97,4 öğrenci, ABD’de bir öğretmene 12,4 öğrenci, Avustralya’da ise bir öğretmene 33,3 öğrenci düşmektedir. Bunlardan sadece ABD uygun, Avustralya da diğerlerine oranla iyi durumda sayılır. Lakin Avrupa devletlerinde durum çok daha vahimdir. Çünkü Avrupa’ya göçler daha erken başlamış ve yıllardır da hızlı bir şekilde artmıştır. Lakin bu nüfus artışına paralel olarak öğretmen artışı olmamıştır. Öğretmen gönderiminde sıkıntı yaşanmasının birçok nedeni vardır. Bunun bir an önce önlemi yetkili merciler tarafından alınmalıdır.

Bunların sonucu olarak “öğrencilerin okulda istenilen seviyede başarılı olamadıkları, yaşanan ülkenin öğrencileri ve diğer yabancı öğrencilerle karşılaştırıldığında; okuldan mezuniyet oranlarının ve yükseköğrenime devam oranlarının oldukça düşük olduğu bilinen bir gerçektir” (Damar, 2008:446). “*Orada yabancı, burada Alamancı*” olan bir topluluk var karşımızda. Bu söz ilk defa ve çoğunlukla Almanya’ya gidildiği için söylene de diğer ülkeler için de geçerlidir.

Bugün ülkemizde bile çoğu aile çocukları ile iletişim kuramadığını çok farklı ve anlaşılmaz olduklarını söylerler. Kültür yozlaşması olduğunu, ne demek istediklerini

anlamadığını ifade ederler. Kendi ülkelerinde, kendi kültürleri içinde, kendi dillerinin kullanıldığı yerde, aileler bundan şikâyet ederse farklı ülkede, farklı kültür ve farklı dilin içinde büyüyen çocukların, aileleri ile olan iletişimi daha vahim durumda olur.

Özdemir (1988), iki dilliliği şu şekilde tanımlar: “çoğunluğun ve azınlığın konuştuğu dillerden birini diğerine tercih etmeden, çocuğun benlik gelişimini anadil süreci içinde tamamlamasına imkân veren bir anlayıştır.” İki dillilikte amaç ana dilini yitirmeden diğer dili öğrenebilmekse evde, aile ortamında, Türk çocuklarının bir araya geldiği zamanlarda güncel, yaşayan Türkçe konuşulmalıdır. Türkçenin konuşma alanı da böylece fazlaşır. Bir dili daha iyi konuşmak, çok fazla pratik yapmaya bağlıdır. Okulda edinilen bilgileri bu ortamlara aktarılıp sürekli hale getirilirse daha yararlı olacaktır. Okulda veya dışarıda zaten o ülkenin dili konuşuluyor. Böylece her iki dilinde uygulama alanı olup iki dilde de yeterliliğe ulaşılabilir.

3.İki Dillilerde Yaşanan Eğitim ve Dil Sorunlarıyla Bu Sorunlara Çözüm Önerileri

Burada sorunlar gruplandırıldı ve yedi ana başlık altında toplandı. Bu sorunların ana başlıkları:

- 1.Öğretim programı ile ilgili,
- 2.Türkçe dersi ve ders kitabı ile ilgili,
- 3.Öğretmen ile ilgili,
- 4.Öğrenci ile ilgili,
- 5.Aile ile ilgili,
- 6.Yürütülen politikalar ile ilgili,
- 7.Diğerleri.

A)Sorunlar

1.Öğretim Programı İle İlgili Sorunlar

- a) Yurt dışındaki çocuklara yönelik iyi bir öğretim programının yapılamamış olması,
- b) Oluşturulan programda hedef kitlenin bulunduğu yer, hedef kitlenin konumu dikkate alınmadan programın hazırlanılması,
- c) 2006 programında 4 temel beceriden bahsedilirken dil bilgisi becerisi ile ilgili bir açıklamaya yer verilmemesi,
- d) 2006 programda her sınıf için ayrı ayrı değil (1,2,3) – (4,5) – (6,7,8) - (9,10) sınıflar şeklinde gruplandırılıp kazanımların verilmesi,
- e) Programda nasıl ölçme yapılacağı ile ilgili bilginin olmaması (Şen 2009: 14-15)

f) Okul öncesi çocuklarına yönelik programın olmaması (Damar, 2008: 448)

2. Türkçe Dersi ve Ders kitabı ile ilgili sorunlar

- a) Türkçe bölümünün Avrupa'daki üniversitelerde çok sınırlı olması,
- b) Bazı ülkelerde verilen Türkçe dersinde, not verilmemesi, verilse bile geçmeyi etkilememesi(MEB, 2006) veya dersin zorunlu olmaması sonucu öğrencide gevşemeye neden olması,
- c) Hazırlanan ders kitaplarının yabancı ülkenin eğitim sistemine göre hazırlanılması,
- d) Her ülkeye yönelik ders kitabının olmaması, (İsveç-Avusturya örneği) (MEB, 2006)
- e) Türkçe dersinin, genelde Türk kültürü dersi içinde verilmesi
- f) Alfabe farklılığı ve gramatik farklılık sonucu iki dilin özelliklerini karıştırılması,
- g) Çoğu ülkelerde (Avusturya, İsveç, vb.) öğretmenlerin materyalleri kendilerinin temin etmesi ve Türkiye'deki gelişmelerden haberdar olmaması (MEB, 2006)
- h) Anlama, anlatım, dilbilgisi ve yazı bakımından güçlükler yaşanması,
- i) Ders kitaplarının çoğunun Avrupa'daki Türklerin sosyal ve kültürel çevre özellikleri dikkate alınmadan hazırlanmaması (TDK, 2000. Akt: Barkan vd, 2007).
- j) Anadil derslerinin normal okul saatinde yapılmaması(Yalçın, 2007a)

3. Öğretmen İle İlgili Sorunlar

- a) Türkçe öğretmenlerinin bazı ülkelerde ikinci sınıf muamele görmesi sonucu verimli olamaması, (Yalçın, 2007b)
- b) Türkçe öğretmenlerinin gittiği ülkenin(Almanya vb.) eğitim sistemini bilmemesi, (Yalçın, 2007b)
- c) Mesleği öğretmenlik olmayan kişilerin ya da farklı alan öğretmenlerinin Türkçe öğretmeni olması,
- d) Türkiye'den giden öğretmenler gittiği ülkedeki hedef kitleyi ve onların sorunlarını bilmemesi.
- e) Öğretmenlere yeteri kadar hizmetiçi eğitim verilmemekte (MEB, 2006)

4. Aile İlgili Sorunlar

- a) Yurt dışındaki ailelerin, çocuklarını “Türkçe biliyor” diyerek, seçmeli olan Türkçe dersini almasını istememesi veya Türkçe öğrenmesi gerektiğinin bilincinde olmaması.

- b)** “Ailenin iki farklı kültür arasında kalması, eğitimi olmaması, çocuğunun başarısı için neler yapması gerektiğini bilmemesi, önceliğini para kazanmak olması çocukların eğitiminde olumsuz bir rol oynamaktadır” (MEB, 2006).
- c)** Ailelerin evde kendi aralarında ana dillerini az konuşması konuştuklarında da yerel ağız kullanmaları.
- d)** Karma evli olan ailelerdeki çocukların dil sorunu yaşaması.

5. Öğrenci İle İlgili Sorunlar

- a)** “0-6 yaş arasındaki çocukların olması (okula gitmemiş),
- b)** 6-12 yaş arasındaki çocukların olması (bunlardan bir kısmı ana yurttan birkaç yıl okula devam etmiştir.)
- c)** Ana yurttan ilkökulu bitirmiş ve kısmen orta öğrenime başlamış bulunan 6-16 yaşındaki çocuklar. Bunlar için göç edilen ülkede okula devam zorunluluğu 16 yaşına kadar sürdürmekte sıkıntı olması.” (Görgü, 1997: 27).
- d)** “İsviçre’de öğrenci az olduğu için birleştirilmiş sınıflarda ikinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar öğrenci bulunmakta. Yani aynı sınıfta 8-16 yaş arası çocuk bulunmakta” (MEB, 2006)

6. Yürütülen Politikalar İle İlgili Sorunlar

- a)** Türkiye’den yurt dışına öğretim için giden öğretmenlerle ilgili, ülkelerin bir politikalarının olmaması
- b)** Bazı ülkelere MEB tarafından öğretmen görevlendirilip gönderilememesi (Avusturya örneği) (MEB, 2006)
- c)** Avrupa’ya giden herkese bir bütün olarak bakılması, birinci-ikinci ve üçüncü kuşak olarak ele alınmaması,
- d)** Yurt dışına öğretmen görevlendirilmesinde sıkıntılarının yaşanması

7. Diğer Sorunlar

- a)** Yeterince kullanım alanı olmadığı için ana dili ile anlama ve anlatmada sıkıntı çekilmesi,
- b)** Okullarda yeterince Türk öğrenci sayısı olmasına rağmen bazı okullar Türkçeyi okutulacak zorunlu yabancı diller arasına almaması,
- c)** Yurt dışındaki çocuklara yönelik web üzerinden Türkçe öğretiminin yapılmamış olması,
- d)** Açık lise sınavları Avrupa’da sadece Almanya’da (Münih) yapılması (MEB, 2006)

B) Çözüm Önerileri

1. Öğretim Programı İle İlgili Çözüm Önerileri

a) “Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programında bazı eksiklikler, yanlışlıklar vardır:

1. Bulunduğu ülkenin alfabesi ile Türk alfabesindeki farklı sesleri ayırt eder, kazanımı “Bulunduğu ülkenin alfabesi ile Türk alfabesindeki farklı harfleri ve karşıladıkları sesleri ayırt eder, şeklinde değiştirilmesi gerekir. Çünkü bizde bulunan harfler o ülkenin alfabesinde olmayabilir. Türkçe okunma esnasında yazılan her harf bir sesi karşılamakta. Oysa yurt dışında birçok ülkenin dilinde yazılan her harf bir sesi karşılamamakta.

2. 1-10 sınıfları için “Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen milli ve evrensel ve kültür değerlerini fark eder” kazanımı 1-3 çocukları için bilişsel manada uygun değildir.

3. Sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik doğrudan bir kazanım ifadesi yoktur. Oysa sözcük dağarcığı ne kadar geniş olursa dil daha iyi konuşulur, dile daha iyi hâkim olunur.”(Demir, 2010)

b) MEB programında konuların sıralanışı düzenlenilmeli basitten karmaşığa, somuttan soyuta, yakından uzağa ilkelerinden yararlanılarak düzenlenilmeli. Gereksiz konular yerine seviyeye ve ihtiyaca uygun yazılar, masallar, hikâyeler programda yer almalı.

c) Amaç ve kazanımlar temel dil becerilerine göre ayrılmalı ve 4 temel becerinin yanında dilbilgisi becerisine de yer verilmeli, çünkü bu beceriler birbirinden bağımsız düşünülemez. Çoğu çocuğun sorunu dili yazarken ortaya somut olarak çıkıyor. Cümle bilgisi eksikliği, kelimeleri yanlış yazma, imlaya ve noktalamaya uymama vb sorunlar yaşıyorlar. Haliyle bu sorunlar da etkili dil bilgisi dersi ile giderilir. Bunun için acilen programda dil bilgisine de yer verilmeli.

d) Ölçme ve değerlendirme ile ilgili açıklamaya da programda yer verilmeli

e) Yurt dışında bulunan okul öncesi Türk çocuklarına yönelik bir programın olmaması, Türkiye’den giden öğretmenlerin orada, Türkiye’de uygulanan programı kendine göre uygulaması bunu da haftada birkaç saatte yapmaya çalışması (Damar, 2008:448) sıkıntı doğurur. Bunun için dil ediniminin oluşmaya, tam oturmaya başladığı bu evrede orada yaşayan çocukların bulunduğu koşullar göz önüne alınarak bir an önce okul öncesi programın hazırlanılması bunu da birkaç saatte değil haftada en az 7-8 saatte uygulaması gerekir. Çünkü o yaşta psikomotor, sosyal-duygusal, bilişsel ve dil gelişimlerine ait beceriler verilecektir. Bunları birkaç saatte yapmak olanaksızdır. Bunun yanında Türk kültürü ve Türkçe de

öğretilecektir. Yapılan programın içeriğinde Türkçe ve kültürümüzü tanıtıcı etkinlikler yer almalıdır.

f) “2 ila 6. Yaşların, dil gelişiminin en yoğun yaşandığı dönemler olduğu göz önüne alındığında, okul öncesi ana dili programlarının önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır” (Özbay, 2001: 102). 2007 verilerine göre yurt dışında 88 bin okulöncesi (Barkan vd, 2007: 11) çocuk vardır. Bu hiç de azımsanacak sayı değildir. Bunu göz önüne alarak bir an önce ihtiyaç analizi yapılarak, seviye uygun, iki kültürü ve dili yansıtan okulöncesi programın hazırlanıp uygulamaya konulması gerekir.

2. Türkçe Dersi ve Ders kitabı ile ilgili Çözüm Önerileri

a) Türk vatandaşlarının yoğun olduğu ülkelerde Türkoloji bölümleri açılabilir veya Türkiye’de Almanca öğretmenliği bölümü olduğu gibi Türkçe öğretmenliği bölümü açılabilir. Böylece Türkçe öğretmenleri artar ve buradan giden biri gibi çok sorun yaşamazlar. Böylelikle Türkçe eğitiminin seviyesi artar

b) Öğrencinin yaşadığı yere özgü seviyeye hitap eden kitaplar yazılmalı.

c) İlköğretim seviyesinde masal, şiir, hikâye, vb kitaplarla öğretim desteklenmeli

d) Türkçe dersi geniş bir öğretim yelpazesine sahip olduğu için tek olarak verilmeli. Türk kültürü ile birlikte verilmemeli. Ama metinlerde Türk kültürünü yansıtan metinler seçilmeli.

e) Her öğrencinin bir Türkçe sözlük, yazım kılavuzu, deyim ve atasözleri sözlüğü olması özendirilmeli.

f) Türkiye’den Türk edebiyatının güzide eserlerinden gönderilip eserlerin Türk çocukları tarafından okunması sağlanmalı.

g) Kelimeleri genel anlamının yanında cümle içinde farklı anlamlara gelen durumları da seviyeye uygun şekilde verilmeli.

h) Genelde kurallı ifadeler verilmeli, devrik ifadeler kullanılmamalı.

i) Günlük hayatta işine yarayacak kelime ve kelime gruplarını, kelime kalıplarını(atasözü-deyim) verirsek kelime serveti açısından da iyi olacak ve dili daha hızlı kavrayacaktır.

j) Dili öğretirken de yabancılara dil öğretme metotlarını da öğretmenin bilmesi gerekir gerektiğinde kullanılmalıdır. İki dillilerde karşılaştırmalı ve fermuar yöntemini de kullanmalı.

k) Teknolojiden de faydalanarak dinleme amaçlı kaset, CD gibi materyallerden yararlanarak ders işlenmeli. Bu onun ana diline ait kulak dolgunluğunun oluşmasını sağlayacaktır.

- l)** Bunun için de nitelikli dinleme projeleri geliştirilmeli. Mesela 100 Temel Eser içinden Türk yazarlara ait eserlerin sadeleştirilmiş hali seslendirilip materyal olarak yurt dışındaki öğretmenlere gönderilebilir.
- m)** Bu dinleme materyalleri ile ödevler verilebilir. Yarıda kesilip devamını sen oluştur, olay örgüsü, zaman, kişileri söyle/yaz vb. sorular eklenerek, formlar verilerek yazmasını istemek gibi. Hem dinleme becerisi gelişir hem anlama hem de yazma becerisi gelişir. Ya da anlatma becerisi gelişir. Böylece kelime hazinesi de artar. Dilin dört becerisi gelişmiş olur.
- n)** Derste özellikle yaratıcı drama-tiyatro gibi etkinlikler yapılmalı.
- o)** Türkçe ile öğrendiği dilin söz dizimleri farklı olduğu için dil edinimi oluştururken iki dil arasındaki farklar yazma becerisinde verilmeli. Türkçe sondan eklemeli yapısıyla farklı olduğu için eklerin kullanıldığı etkinlikler yaptırılmalı, bunun yanında Türkçede fiiller yoğun olduğu için fiil ağırlıklı etkinlik çalışması yaptırılmalı.
- p)** Öğretmen derste sözlü ve yazılı anlatım çalışmalarına daha fazla yer vermeli.
- r)** Okuldaki kütüphane Türkçe eserler açısından zenginleştirilmeli ve kullanmaya teşvik edilmeli.
- s)** Türkçe dersi ile ilgili etkinlikler, yarışmalar, seminerler düzenlenilmeli.
- t)** Türkiye’den çeşitli okullar ile yurt dışındaki Türk çocuklarının okuduğu okullar arasında mektup vb iletişim araçları ile irtibat kurulmalı (Demir, 2010: 935-936) aylık veya özel günlerde iletişim sağlanılmalı. Bu sayede Türkiye ile bağımlı koparmamış olur.
- u)** Verilen Türkçe dersinin de notunun karneye yansması gerekmektedir. Aksi takdirde öğrenci dersi dinlemez ve bir şey öğrenmeyebilir.

3.Öğretmen İle İlgili Çözüm Önerileri

- a)** “Görevlendirilen öğretmenler, yurt dışında yaşam ve çalışma koşulları ile karşılaşılacak sorunlar ve iş yükü konusunda yeteri kadar bilgilendirilmemekte ve ihtiyaç duyulan süre ve içerikte hizmetiçi eğitim yeteri kadar verilmemektedir. Yurt dışında göreve başlayınca karşılaşılan tablo karşısında öğretmenler hayal kırıklığına uğramaktadır. Bunlara engel olmak amacıyla süresi ve içeriğiyle yeterli bir hizmetiçi eğitim faaliyetine tabi tutulmaları gerekmektedir” (MEB, 2006). Öğretmenler için en az 10-15 günlük seminerler verilmeli. Böylece öğretmenler gelişmelerden haberdar olur, hem de sahip çıktıklarını fark eder. Öğretmenlerin gittikleri ülkelerin eğitim sistemlerini bilmesi gerekir
- b)** Öğretmen hem Türkçeyi hem de gittiği ülkenin dilini ve kültürünü iyi bilmeli, karşılaştırmalı olarak rahatlıkla anlatabilmeli
- c)** Öğretmenlerin durumu ve hakları için MEB’in gerekli desteği sağlaması gerekir

d) Ülkelere gönderilecek öğretmenler ya o ülkelerde var olan Türkoloji bölümlerinden ya da ülkemizde gerekli donanımı almış yeterli düzeyde olan Türkçe öğretmenlerinden olması gerekir. Aksi takdirde Türkçeyi sevdirmek yerine Türkçeden nefret ettirilir.

4. Aile İlgili Çözüm Önerileri

a) Veli okulla işbirliği içinde olmalı gerek dersle ilgili gerek öğrenciler hakkında görüş alışverişi yapmalı, evde kitap okumalı ki çocuğu da ona özensin. Türkçeyi konuşurken biraz daha özenmeli

b) Ailelerin sosyo-ekonomik durumları tespit edilmeli, onlara yönelik zaman zaman seminerler düzenlenilmeli, bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı. Mesela televizyon kanalları aracılığı ile veya el ilanları şeklinde bilgilendirici broşürler dağıtarak.

c) Yerel ağız yerine İstanbul ağızı özendirilmeli gerekirse halk eğitim kursu tarzında ailelere de diksiyon, güzel konuşma gibi dersler verilmeli.

d) Genelde 15 öğrenci olduğunda Türkçe dersi veriliyor. 15 öğrencinin Türkçe dersini seçmesi için ailelerin ve öğretmenlerin iş birliği yapması, gerekirse konsoloslukların bu konuda fiilen çalışması aileleri bilinçlendirmesi gerekir.

e) Ailelerin evde kendi aralarında Türkçe konuşmaları gereklidir. Bu sayede pratik yapan çocuklar anadillerini de yaşatıp unutmayacaklardır. Bunun yanında evlerinde Türkçe kaynaklara da yer vermelidirler

5. Öğrenci İle İlgili Çözüm Önerileri

a) Bazı ülkelerde (İsviçre örneği) yeterli öğrenci olmadığı için birleştirilmiş sınıflarda Türkçe dersi veriliyor. Haliyle 8-16 yaş arası yaş grubu oluyor. Öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmediği gibi nitelikli materyaller de bulunmamakta öğretmenlerin elinde. Bundan ötürü hizmetiçi eğitim verilmeli öğretmenlere ve gerekli olabilecek materyaller gönderilmeli (MEB, 2006)

b) Öğrencilere neden Türkçe öğrenmesi gerektiğini açıkça ifade etmeli, Türkçenin dünyadaki konumunu söylemeli, anadilinin bilincine vardırıp sevdirmeliyiz. Bu da daha çok aile ve öğretmen odaklı oluyor.

c) Avrupa'ya farklı yaşlarda giden öğrencilerin tespit edilmesi ve ona göre eğitim verilmesi gerekir. Bu daha çok oradaki öğretmenin üzerine bir vazife oluyor ki sınıfındaki öğrencileri tanıyıp ona göre eğitim vermelidir.

6. Yürütülen Politikalar İle İlgili Çözüm Önerileri

- a) “Eğitim sorunlarının ciddi şekilde sorunlarının konuşulup çözüme ulaşılması için daha önceden Avusturya’da yapıldığı gibi (1991’e kadar - tek taraflı kesilmiş!) *karma uzmanlar seviyesinde toplantı* yapılmalı” (MEB, 2006). O zamandan itibaren de Türkiye’den öğretmen gönderilemiyor. Orada yerleşik, mahalli öğretmenlerden alınıyor.
- b) “Uzaktaki Yakınlarımız Projesi” kapsamında birtakım önlemler alınmaya çalışılmış, bunun yanında Milli Eğitim Şuralarında da yurt dışındaki çocukların eğitim durumu konuşulmaya başlanmış. Geç kalırsa da yolun yarısından dönmek kardır, hesabı güzel bir gelişmedir. Devamını beklemekte ve hayata geçmesini ummaktayız. Ama bunu birileri yapacak diye beklememeliyiz, biz de taşın altına elimizi sokmalıyız.
- c) Devletlerin ilgili kurumları görüşerek Türkçe ders saatleri artırılmalı.
- d) “Özellikle okul öncesi öğretmen görevlendirilmesinde dil bilme şartı koyulduğu için sıkıntı yaşanmaktadır. Bunun için yurt dışında görevlendirilecek sınıf öğretmenleri(dil şartı koyulsa dahi yeteri düzeyde başvuru yapılmakta) için hazırlanacak “Türkçe Dil Etkinlikleri Programı ve Eğitimi” konulu, içerikli bir hizmetiçi eğitim faaliyeti düzenlenebilir”(Damar, 2008:450).
- e) “Çoğu Avrupa ülkesi Avrupa Birliği dil politikasını göz ardı ederek ya Türkçe ve Türk kültürü derslerini kaldırmış ya da ders saatlerini azaltmış veya ders saatlerini normal ders saatleri dışına kaydırmıştır. İzlenen bu politikalar ile Türk çocukları ana dillerinden, köklerinden, kimliklerinden uzaklaştırılmaktadır” (Şen, 2009: 16).

7.Diğer Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri

- a) Web üzerinden Türkçe öğretimi çalışması yapılmalı. Günümüzde teknolojinin hayatımıza ne kadar etki ettiğini görmekteyiz. Bunu oradaki vatandaşlarımıza uyarlamalıyız. Böylece her yerde Türkçe öğrenebilme imkânına kavuşmalı.
- b) Web üzerinden Türkçe öğretimi ile gönderilen kitaplarla, TV’de yayınlanan kültürü ve dili güzel aktaran programlarla, ailelerin bilinçlendirilip evde Türkçe kullanımı ve Türk öğrencilerin kendi aralarında Türkçe kullanımı ile dilin kullanım alanı genişleyecek. Böylece ana dili ile anlama ve anlatmada sıkıntı en aza inecek.
- c) Açık lise sınav merkezleri Avrupa’da her ülkenin başkentlerinde olmalı ve sınav oralarda yapılmalı.
- d) Yurt dışındaki öğrencilerin ve ailelerin çoğunluğu Türk kanallarını izlemektedir. Bunun için gerek kanal yöneticileri gerek Türk devletinin gerekli önlemi alması gerekir. Türk kültürünü yansıtan, Türk dilinin iyi kullanıldığı programlara ağırlık vermeli. Çünkü son kuşaklar dillerini bu sayede tanır. Gerekirse TRT aracılığı ile farklı içerikte farklı yaş gruplarına hitap eden programlar yapılmalı.

Sonuç

“Ana dili öğretimi okulla sınırlandırılmamalıdır. Öğrencinin yaşadığı çevre ve aile ortamı da birer öğrenme alanı olarak görülmelidir. Her bir öğrenciye ana dili sevgisi ve bilinci kazandırılmalıdır. Bu işe aileden başlanmalı, çocuğun küçük yaştan itibaren ana dilinin en güzel örneklerini (ninni, masal, tekerleme, destan, ...) duyması sağlanmalıdır. Bunun için de ebeveynlerin seminer, konferans vb. etkinliklerle ana dilinin önemi hakkında aydınlatılması gereklidir” (Şen, 2009: 16).

Dil, kültürün taşıyıcısıdır. Yurt dışındaki vatandaşlarımız da kültür elçilerimizdir. Eğer onlar ana dillerini unutursa sonraki nesil nerden geldiğini, kim olduğunu bilemeyecek. Onun içindir ki vatandaşlarımızın ülkemizle olan bağı koparmamak adına onlara daha da özenle yaklaşmalıyız. Bu tek bir kimse ya da kurumla olacak iş değildir. Zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır. Gerek devletlerarasında gerek öğretmen-öğrenci-aile arasındaki ilişkiler sonucu gerekse program ve materyallerin tam olmasıyla ilintilidir. Bütün bunlar arasındaki bağlantı ve uyum bağımızı daha da artıracaktır. Ana dili önce ailede başlar. Bunun için aile bilinçli olmalı. Sonra öğretmen, program ve yürütülen politikalar gelir. Bütün bunlar çocuğun ana dilini, kültürünü öğretmesi için seferber olmalıdır. Oradaki vatandaşlarımızın bulunduğu kültüre ve dile karşı daha da dirençli olması için elimizden geleni yapmalıyız. Yukarıda sıralandığı gibi birçok eksik ve sorun vardır. Bunların bir an önce çözüme kavuşturulması gereklidir.

Aile, öğretmen, öğrenci, program, devletin gerekli organları bütün bunlar zincirin halkalarıdır. En büyük halkayı aile sonra okul oluşturur. Çocuk, ailede gerekli dil edinimini kazanırsa okulda bunu pekiştirir. Bunun için okul, aile, çocuk ve Türkiye’deki gerekli merciler uyumlu bir şekilde çalışırsa en önemli sorun olan dil sorunu büyük oranda çözülmüş olur.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan. (1975). “Anadili”, *Türk Dili Dergisi*, Haziran, Ankara

BARKAN, Murat. ve diğer (2007). “Avrupa’da Türkçe ‘Anadil’ Eğitimi Araştırması”, *Anadolu Üniversitesi*, Eskişehir.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI. (2007) Türkiye Cumhuriyeti Yurt Dışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler 2005-2006 Raporu: Ankara: Şen Matbaa.

DAMAR, Mustafa. (2008). “Yurt Dışında Yaşayan Okul Öncesi Çağı Türk Çocuklarına Yönelik Türkçe Öğretimi”, *Türkçe Öğretimi Kongresi*, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

DEMİR, Tazegül. (2010). “Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı Kapsamındaki Türkçe Dersi Kazanımlarının Değerlendirilmesi”: *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 3 s.913-937

MEB. (2006) Yurt Dışı Eğitim Personeli Rehberi: Ankara: MEB Yay.

MEB (2000). Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Türkçe (1-10. Sınıflar), Türk Kültürü (4-10. Sınıflar) ve Yabancı Dil Olarak Türkçe (6-11. Sınıflar) Dersleri Öğretim Programları, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

KAVCAR, Cavit. (1988). “Yurt Dışındaki Türk İşçi Çocuklarına Türkçenin Öğretimi”: *Dünyada Türkçe Öğretimi*, Sayı 1, Mart. s.76-83

ÖZBAY, Murat. (2001). “0-6 Yaş Grubu Çocuklarındaki Dil Gelişiminin Türkçe Öğretimi Açısından Önemi”. *Bilig-17/Bahar*. s. 97-103

ÖZDEMİR, M. Çağatay. “Federal Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarında İkidillilik ve Türkçe Öğretimi” TÖMER. AÜ. *Dünyadaki Türkçe Öğretimi*, Sayı 1 Ankara, Mart s.86.

ŞEN, Ülker. (2009) “Turkish And Turkish Culture Education Programs Of Turkish Children Abroad During Adaptation Process”. *Second International Congress for European Turks*, 14-16 Mayıs 2009, Belçika.

TUFAN, Beril. (2003) “Türkiye’de Dış Göçün Tarihsel Gelişimi Beş Yıllık Planlar Açısından Göçün Değerlendirilmesi”. *Yurt Dışı İşçi Göçü Sorunları ve Çözüm Arayışları “Uluslararası Toplantı”*, Ankara s.39-48

TÜRKÇE SÖZLÜK, (2005) 10. Baskı, TDK Yay. Ankara

YALÇIN, Kemal. (2007a) “Türkçe Derslerine İlgi Neden Azalıyor?”. <http://www.kemalyalcin.com> Erişim tarihi: 20.04.2011.

_____ (2007b) “Almanya’da Türkçe Anadil Dersleri”. <http://www.kemalyalcin.com> Erişim tarihi: 20.04.2011.